

Megszállottan a *Nyugat* nyomvonalán?

Esszéisztikus bekezdések a *Nyugat*(os tradíció?) iránti oldhatatlan tiszteletről

Engedtessek meg a jelenséggel kapcsolatban az idegen szó használata: hatalmas ugyan *puristáink* hatalma, s Domokos Mátyás szellemisége bizonyosan máig is él (némelyekben), azonban itt most a lélektani (pszichológiai...) szakkifejezést kívánjuk használni! Akként pedig precízebb a veretes latinitás eme rendelőpamlagi csökevénye...

Tehát azt állítom, hogy a *Nyugattal* kapcsolatban lényegében mindmáig bizonyos fixációban, mégpedig áhítatosban, leledzik irodalomtörténet-írásunk, irodalmi köztudatunk és – főképpen – nem csekély számú írónk, literátorunk, publicistánk tudata. Mire alapozom ezt a vélekedésemet? Hát úgy megfigyeléseimre, szóval hát úgy-úgy... Ki tudja voltaképpen? S tényleg inkább csak az utóbb említett két terület van sújtva a dologtól, hiszen a kutatói szakmagyakorlás egyik vonatkozó mérföldköve már legendaoszlatóan tartalmaz kritikai megjegyzéseket is a XX. század első felének „legnagyobb tekintélyű, rangot adó”^[1] orgánumára nézvést. Ezek szerint mármost nem igaz, hogy „a folyóirat megindulása egyszersmind a modern magyar irodalom időszámításának kezdete”^[2] lenne. Ezt a felfogást, beállítottságot, talán hitet (de *tévet!*) ugyanis nem utolsósorban szerkesztőinek, frontembereinek ködösítése, *múlt-eltörlése*, az előzménynek tekinthető alkotók és törekvések és kiadványok jelentős részének ignorálása, tudatos homályba borítása, *elfeledtetése* (ha ez lehetséges volna), azaz egyfajta torzítás, csúsztatás alakította ki az utókorban, illetve már az *akkori* jelenkorban. S nem igaz az sem, hogy feltétlenül olyan modern lett volna a lap. Mert ez a tulajdonsága is viszonylagos. Ugyan „modern volt a letűnő népnemzeti iskolával szemben, modern volt a hazai akadémizmussal szemben, de nem volt modern sem a nemzetközi, sem a hazai kísérletező irodalmak irányait tekintve. Fogékonysága a kortárs európai irodalmak iránt meglehetősen korlátok között mozgott. Az 1910-es éveket követően a hazai újdonságokat is aggályosan kezelte.”^[3]

Olyan szakértő szavaira hagyatkozom, aki életének utóbbi harminc évét bizonyosan a *Nyugat*-számok olvasásával töltötte alapvetően. Magam az általa összeállított kétkötetes

reprezentatív hosszmeteszet olvasója (vagy inkább csak forgatója) vagyok a primeritás itteni (*jelendolgozati*) kihívásainak szintjén. De hát épeszű magyar írótól is, mármint másót, Kenyeres Zoltánon és tanítványain, munkatársain kívülitől, ki várhatná el, hogy megszakítás nélkül a könyvtárakat, ottan a repertóriumokat, bekötött évfolyamokat bújja *nyugatilag*, illetőleg csak azért, hogy *nyugatojjon*?! Senki, nyilván – de akkor meg mi ez a vircsaft, hogy állandóan hivatkoztatik rá boldog-boldogtalan részéről? Kéremszépen: ez a vircsaft az, hogy Kenyeres Zoltánéktól e vonatkozásban üdítően eltekintve többen, sokan, igen sokan nyilvánvalóan olvasásfedezet nélkül hivatkoznak a *Nyugatra* mint kb. „minden idők legjelentősebb magyar folyóiratára”, s mint „minden eljövendő idők magyarországi folyóirat-mintájára”.^[4] És ez bizony nem jó.

Nos, ezt tudja meg a Király István által 1972-es hozzászólásában még olyan sokat emlegetett „közművelődés”! Vagyis az ún. *átlag olvasó*, aki persze nincsen, az intézményében országoló pozitivista magyartanár, a múzeumlátogató *áhitátor*, a mit-tudom-én kicsoda...^[5] Hogy esetleg el kellene tekinteni már ettől a közhelytől, a mondogatásától, még ha esetleg valójában éppenséggel helytálló megállapítás is...

Jómagam tehát nem tartozom *közéjük*: azaz sem nem olvasom megszakítás nélkül a *Nyugat*-évfolyamokat – éspedig véletlenszerűen beszerzett saját példányokat sem, mert nem Weiss Manfréd gyáriparosnál dolgozott Csepelen a nagyapám, hogy lenyúlhatta volna őket^[6] –, sem nem(/DE LEGALÁBB *nem is*) hivatkozom folyton-folyvást a nevezetes peridodikumra. (Hiszen éppen ez az, mennyire és ahogyan „nevezetes”!) Pedig tudálékos kiskamaszfíú- és szorgalmatos magyar fakultációs nebulóként emberesen kézbe vettem *anno dacumal*, az 1980-as évek elején Győrben, a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár olvasótermében – talán – az első évfolyamot. S talán ennek mindjárt az első számában (? – mert ebben egyáltalán nem vagyok biztos, de a kérdés eldöntését megint egyszer, mint már annyiszor, rábírom a hivatásos szenvedélyű szakfilológiára^[7]) ráakadtam Csáth Géza *Anyagyilkosság* című novellájára. S talán akkor ez nekem egy kevéske megrökönyödést okozott, akár talán még kisebb sokkot is keltett bennem. Mindazonáltal lélekjelenléttel folytattam a fakultációs feladat elvégzését, az évfolyam (valamelyik évfolyam) tartalmi-szerzői-műfaji feltérképezését, magánértékelését. Ám ezt azóta nem folytattam (amit be is vallok), talán védekezésül is, hogy még véletlenül se kerülhessek soha Kenyeres Zoltán munkacsapatába...

De ne legyek méltánytalan azzal a kutató professzorral szemben, akiről egyrészt bizvást elhiszem, hogy valóban és igazán megalapozottan tudja, miről beszél, amikor a *Nyugatról* (márpedig ilyet rajta kívül keveset szimatolok!), másfelől pedig akinek már idézett írásában

ama (és olyan) „legendaoszlató” gondolatokat találtam, amelyeket zsigerileg már amúgy is éreztem, csak nem fogalmaztam meg (nem tudtam – részben mert nem is akartam: nem is törődve különösebben előzőleg az egész kérdéssel). ((Mármint ez előtt a felkérés előtt.)) Ne legyek *ilyen*, mert a *Nyugat* nekem magamnak is fixáció mégiscsak! Részben azért, mivel már sokaknak az volt, amikor szellemileg először körbenéztem. És az ember társadalmi, vagyis *literárszocializátorikus* lény... Szél ellen egész’ egyszerűen nem lehet...

Részben azért továbbá, mert tetszik a neve. (Erről máshol, máskor bővebben; nem egyszerűen az „Abendland”-feelingre vagy az európai, anglo-atlanti irodalom vonzására gondolok ((magamban)), de arra is.)

Részben – és megadólag – azokért a tényleges erényekért, amelyekkel a folyóirat 33 évfolyama valóban rendelkezik (az irodalomtörténészek szerint).

Részben pedig amiatt végül, mivel a *Nyugat*, mint minden jelenség a Földön, nem azért érdekes valójában, ami lett, hanem ami – különböző időszakokban eltérő hangsúlyokkal – lenni szeretett volna, lévén hogy ezt a valamit a folyóirat-levés területén szerette volna. S ami nem az hogy *lehetne*, mert (a) *Nyugat*, értsük meg, fogadjuk el, bármennyire is fáj: *nem lehet* többé, hanem ami valamely későbbi, esetleg még ezután létrehozandó folyóirat volt, lett vagy lehetne *nyugatlagosan*, azaz a *Nyugat* (heterogén) szándékaiból sokat megértve, főként magát a „nyugatságot” meg- és valóságosan átértve, átsajátítva.

Ez persze adott esetben manapság már valami gyökeresen eltérő periodikum projektuma, mint ami (maga) a *Nyugat* volt. Kompletthülye, aki fel akarja támasztani, vagy lényegileg véli feltámasztani – terveiben (mert úgyis csak a terveiben jut el addig). Azok a ma nálunk élő „nagy”, reprezentált rétegirodalmuk tekintetében „gyűjtő” folyóiratok, amelyek funkcionálisan deklarálják besorolásukat a *Nyugat* (állítólagos) mai helyére, tapasztalatom, nézetem és értékelésem szerint azokba a hibákba esnek közlési, redakcionális gyakorlatuk során, amiket fentebb, Kenyeres Zoltán nyomán körülbelül „legendaoszlató” deficiteként állapítottunk meg magával a mintával kapcsolatban már. Még rosszabb, ha az esztétikai konzervativizmust poétikailag szűken értelmezve még ki is mondja a szerkesztőség, hogy nem kell neki az „új” (ami esetleg szellemileg-lényegileg éppenséggel nála „régőbbi” is lehet). ((Mondom ezt én, aki posztmodernséget elsősorban esztétikai konzervativizmusom megélésének tekintem!))

És mégis mozog a *Nyugat*! Nem ugyan az avantgárd *Anti-Nyugatokra* gondolok elsősorban, nem is arra a frontális felújítási idiotizmusra, amelyet évtizednyi idővel ezelőtt az *Élet és irodalom* hasábjain indukált vitákban kellett megfékezni és megregulázni. Hanem a

megint nyugat című orgánusra, amely 2007 nyarán-őszén indult el, és amely ezredfordulós autenticitással látszik eldönteni a Gellért Oszkár vezérideje alatt egykor látens-markánsan kibontakozó vitát a folyóirat – minden folyóirat – alapvető irányvonal-választásáról: nevezetesen hogy „filológiai közlöny” (Babits) legyen-e, avagy „néplap” (Móricz)? A filológiának, amelyről mint olyanról természetesen nincsen már szó a Mártonyi Zoltán által szerkesztett újságban, a kanonizált jelenkori magyar irodalom felel meg az új vitaleosztásban, míg a népiségnek semmi... Azért a semmi, mert a nivellált *midcult* tömegkulturális-médiális ihletettséggű világában nincsen már nép, csak lakosság, fogyasztó. S ezt a „fogyasztót” kell megszólítani, de vastagon, mert ez a ma aktuális *reprezentatív alany* a társadalomban. És ez, úgy látom, sikerül Mártonyinak – mégpedig legjobb íróink közreműködésével. – Micsoda: „megint nyugat”, de „hogyan nyugat”, és főleg „meddig (terjedően) nyugat”?

Nem tudom, de amíg ilyen tágassággal, egyszersmind határozottsággal céloztatik meg a lényeg, mint ebben a régi vágású *újorgánumban*, addig naponta nyugadtan térek nyugavóra. Éjjeliszekrényemen verses- és prózakönyvek, irodalmi folyóiratok.

És ez nekem (továbbra is) tetszik!

---

^[1] Ez a kifejezés még egy másik „kutatási mérföldkőből” származik: Király István amúgy kritikai szempontokat ugyancsak erőteljesen felvető szekcióelnöki, vitavezetői hozzászólásából az 1972. április 27-i Nyugat-konferencián = *Vita a Nyugatról*. Szerkesztette és sajtó alá rendezte KABDEBÓ Lóránt, Budapest, PIM – Népművelési Propaganda Iroda, 1973. 10.

^[2] *A Nyugat-jelenség (1908–1998)*, szerk. SZABÓ B. István, Budapest, Anonymus, 1998, 11.

^[3] Uo., 12.

^[4] Nem-idézetek.

^[5] Erről a „mit-tudom-én-kicsodáról” gyakran derül ki különben, hogy maga is verselget. Ami nem baj egészen mindaddig, amíg nem az én szerzői estem utáni beszélgetés során derül ki róla.

^[6] A szerkesztőség és a GyOSz összekapcsolódása, ugye, közismert? Azért kérdelem, mert nem feltétlenül látom magam előtt célközönségemet, akikhez írásilag virtualiter beszélek. – Egyébként Csillag Tibor író (*1928) mesélte nekem Pesterzsébeten 1990 tájékán, hogy ilyen intellektuális-művészeti kamaszélmények léteztek 1940 körül.

^[7] Talán feltűnt már olvasómnak, hogy jelen írásomat részben a *bábeli könyvtár* segítségével vagyok kénytelen bepötyögni.